

SELAHADDİN

Şark'ın En Sevgili Sultanı

Prof. Dr. MUAMMER GÜL

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	15
Birinci Kısım: Uzaklar	17
İkinci Kısım: Cihadın Şafağında	34
Üçüncü Kısım: Zahid Bir Sultan: Nureddin	46
Dördüncü Kısım: Şam	55
Beşinci Kısım: Mısır	69
Altıncı Kısım: Mısır'ın Derinliği	92
Yedinci Kısım: Sultan Selahaddin	118
Sekizinci Kısım: Şark'ın İki Yıldızı	143
Dokuzuncu Kısım: Yeniden Diriliş	148
Onuncu Kısım: Musul ve Halep: Büyük Birliğe Doğru	157
On Birinci Kısım: Selahaddin, Halife, Kudüs	177
On İkinci Kısım: Cihad	188
On Üçüncü Kısım: Filistin'in Fethi	214
On Dördüncü Kısım: Kudüs	220
On Beşinci Kısım: Sur Yarası ve Yeni Fetihler	232
On Altıncı Kısım: Haçlılar ve Akka Savunması	256
On Yedinci Kısım: Akka'nın Düşmesi	271
On Sekizinci Kısım: Savaş ve Barış	286
On Dokuzuncu Kısım: Sultan ve Barış	301
Son Kısım	313
Kaynaklar ve Okumalar	317
Kronoloji	320
Haritalar ve Resimler	322
Dizin	326

“Hepiniz toptan, Allah’ın ipine sımsıkı sarılın; bölünüp ayrılmayın. Allah’ın sizin üzerinizdeki nimetini hatırlayın: Hani siz birbirinize düşmandınız da Allah kalplerinizi birbirine ısındırmış ve O’nun lütfu ile kardeş oluvermiştiniz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken de sizi O kurtarmıştı. Allah size ayetlerini böylece açıklıyor, ta ki doğru yola eresiniz.”

Âl-i İmran / 103

Yazmak benim hakkım değil...

Bilirim; yazmak benim haddim de değil... Lakin yazmak, benim kaderim!

Zira... Elime kalem ben almadım, herkes şahittir buna. "Vazifen yazmaktır, yaz!" dediler; ben de yazdım. Yazarken hâlâ titrese de elim, bir gün bile kalem bırakmadım elimden... Vazifemi hayatımdan, mürekkebi kanımdan mübarek bildim!

Yazmak benim kaderim!

Zira... Bir ayetin rehberliğinde geçen, koca bir ömre şahit oldum ben... Bir ayetin gölgesinde sürülen, benzersiz bir saltanata tanıklık ettim. Ve birbirine düşman milletleri yekvücut yapan, o Sultan'ı tanıdım!

Yazmak benim kaderim!

Zira... Ben, O'nu henüz Yusuf'ken tanıdım, Selahaddin iken hizmetine girdim ve Kudüs fatihi bir kahraman olarak Hakk'a yürürken başında gözyaşı döktüm...

Yazmak benim kaderim!

Zira... Benim adım, İmadeddin el-Kâtib el-İsfahani... Sultan'ımın kâtibi, yegâne sırdaşı, ölene kadar hizmetkârı; en hususi mektuplarını kaleme alan, aciz yol arkadaşı...

Evet, yazmak benim kaderim!

Lakin, bir tek Sen bilirsin Allah'ım; bu ağır yükün altında kalmaktan nasıl korktuğumu... Ve o korkuyla, mürekkepten çok gözyaşı döktüğümü, ancak Sen bilirsin!

Lafı dolandırmayacağım, zinhar. Dedim ya, ben bir kâtibim... Kelimeyi israf etmek, herkesten ziyade bana haramdır! Ondan sebep, bildiğim her şeyi tez elden anlatmaktır niyetim. Lakin başından değil, en başından...

Zira Sultan'ımın hayatı, daha Sultan'ım doğmadan evvel başlamıştı! Hayır... Şuurum yerinde hamdolsun; ettiğim kelamın farkındayım... Âcizane kanaatim odur ki insan dediğin toprakta yetişir; aynı nebatat gibi! Hangi toprakta, hangi iklimde, hangi şeraitte gözünü açıtıysa ona göre şekil alır.

Misal, bin yıldır bağrına bir tek ok düşmemiş talihli bir diyarda yetişen âdemle; asırlarca bin türlü düşmanla harp eden bir beldenin çocuğu, hiç aynı olur mu?

Olmaz...

Sultan'ım da diğerleriyle bir olmadı zaten; istese de olmazdı! Zira Yusuf'un kaderinde, Selahaddin olmak vardı. Süriye çoban, ümmete imam, orduya kumandan!

Uzun lafın kısıası... Bu hikâye, Allah'ın belası Frankların, buralara ilk ayak bastığı günle başladı! Hatta ondan bile evvel... Zira koca ağaç, tek vuruşla devriliyorsa eğer; baltanın marifetinden değildir o. Kaç vakittir ağacın bünyesini saran, içini yiyip bitiren haşerat belasındandır!

Demem o ki Frankların kolumuzu kanadımızı yek seferde kırdığı doğrudur. Lâkin eğer ümmetin her bir yanı fitne belasıyla sarılmış olmasa değil Kudüs'ü almak; gerisin geri kaçarken atlarını bile almaya takatleri kalmazdı o kâfirlerin!

Velhasıl...

Müslümanlar fitneye duçar, Franklar İslam diyarına musallat oldu... Amma bana soran olursa Yusuf değilse

bile, Selahaddin bu sebepten doğdu! Fitneyi söndürmek, Frankları süründürmek ve Kudüs'ün fatihi olmak için...

Anlatacağım... Allah ne kadarına müsaade ederse o kadarını bir bir anlatacağım inşallah... Lakin yalnız bildiklerinizi, yalnız duyduklarınızı, yalnız okuduklarınızı değil! İsmi hiçbir eserde anılmayanları da anlatmaktır muradım; bahsi hiçbir yerde geçmeyenleri; saklı kalan ihanetleri, yiğitlikleri, sevdaları, husumetleri...

Zira herkesin bildiğini anlatmak, yakışmaz bana. Zira ben, Sultan'ımın sır kâtibiydim! Evet, sır tutmak vazifemdir, lakin yazmak da...

Ve madem artık Sultan'ım göçüp gitti; gayrı geriye saklanacak sır kalmadı demektir... Bundan böyle olan biteni, aşikârca yazmak icap eder; ta ki Sultan'ım hakkıyla bilinsin!

Mahmud Bengi

ÖNSÖZ

“Selahaddin”in konusu; kuşkusuz sadece bir kahramanın -bir fakirin demeyi tercih ederim- hayatı ve mücadelesi değildir. Bir devrin ve bir mekânın hikâyesidir de. O mekân, aynı zamanda şehirlerdir; konuşan, kavga eden ama birbirlerine benzeyen şehirlerdir bunlar. Korkuları, sevgileri, acıları, insiyakları ve hâsılı insan denen varlığın bütün bir varoluşu içerisinde aynı coğrafyanın evlatları olan şehirler. Bağdat, Kahire, Musul, Halep, Şam gibi...

“Selahaddin”, bir devrin vicdanı, ahlakı ve insafıdır da. Ama bir dünyanın değil, iki ayrı dünyanın çarpışan vicdanı, ahlakı ve insafı. O, insanlığın kaybettiği bu temel değerler bağlamında, “bir zamanlar”ın vicdanı, ahlakı ve insafı ile yüzleşmeye soyunmuş bir metindir. Lakin metnin hiçbir karakteri bu yüzleşmeden muaf tutulmadı. Bu metni, ev sahibi olduğumuz bir mekânda, sahibi olduğumuz dünyanın kaynaklarıyla yapmaya gayret gösterdik. Daha çok kendi tanıklarımız ve tanıklıklarımızla. Bizi en iyi biz biliriz! Ama vicdanlı, ahlaklı ve dürüst olmak kaydıyla!

Niçin “Selahaddin”? Doğrusu bunun için çok sebep sunabilirim. Fakat esası, konunun böyle bir çerçeve içerisinde ele alınma ihtiyacı karşılansın diye. Resmî ve formel tarafı olmayan; kaynak, dipnot ve atıfların yükünü büyük

ölçüde kaldırarak roman tadında bir biyografi olsun diye. Yine, kurgusu olmayan, tarihî gerçeklik temelinde serbest bir üslupla, herkes okusun diye. Ve nihayet korkuların, kaygıların ve her türden asabiyetlerin uzağında, bohçada ne varsa görülsün diye.

Bu kitap bir proje, bir tez değildir. Kuşkusuz salt bir tarih, bir hikâye, bir roman ya da bir biyografi de değildir. Denilebilir ki havası, suyu, coğrafyası, şehirleri, insanları ve inançlarıyla insan ekolojisinin bütünlüğü içerisinde bir devrin iklimidir. Yazar, okurun, metni okurken anlatılan zamana hayalen bir seyahat yapabileceğini, devrin havasını soluyabileceğini, İslam medeniyetinin aydınlığı olan şehirleri gezebileceğini ve kahramanlarla tanışıp onların insani yönlerini idrak edebileceğini umut etmektedir. Umudu zayi olmasın!

Son olarak, kitabın kaleme alınma ve yayına hazırlanma sürecinde bazı dost ve meslektaşların katkısı olduğunu not etmek gerekir. İsimlerini anarak kendilerine olan teşekkürlerimi burada sunmak isterim. Kitabın müsveddelerini okuyarak değerli fikirlerini bana bildiren aziz meslektaşlarım Serdar Yavuz, Mustafa Alican, Ünal Taşkın ve Seydi V. Toprak'a, haritanın çizimini yapan öğrencim Muzafer Özçiriş ve bir Selahaddin dizisi hazırlık çalışmalarındaki ufuk açıcı sohbetlerinden dolayı senarist Mahmud Bengi Beyefendi'ye teşekkürlerimi sunarım. Var olsunlar.

Ocak 2015

Prof. Dr. Muammer GÜL

BİRİNCİ KISIM

UZAKLAR

1- Coğrafya, İnsan ve Şehirler

Hangi hikâye coğrafya olmadan anlatılmıştır ki tarih anlatılsın! Tarihin öznesi insan ise onu şekillendiren, yoğuran coğrafyadır elbet.

Tarihin de insanın da onun kurduğu medeniyetin de değişmeyen tanıkları coğrafyalardır. Dağlar, çöller, bozkırlar, bataklıklar... ve şehirler elbet.

Şehirle başladı insanın medeni serüveni, şehirlerin derinliği ile görkemine ulaştı medeniyetler ve şehirler olmadan asla tarih yazılmadı. Dağlar, çöller, bozkırlar hep sonunda boyun eğdi şehirlere. Bütün mekânların insani unsuru için tek sevda, şehir olmuştur! Roma şehri olmadan imparatorluğu; Konstantin olmadan Bizans; İznik, Bursa, Edirne, İstanbul olmadan Osmanlı nasıl oldu? Peygamberleri, filozofları, sultanları, kahramanları doğuran da şehirlerin kendileri değil miydi? Kudüs İsa'sız, Mekke Muhammed'siz olur muydu?

Bağdat, Musul, Halep, Şam, Kudüs ve Kahire; İmadeddin, Nureddin ve Selahaddin'in yanında, burada hikâyesini anlatacağımız devrin gerçek kahramanları bu şehirlerdir bir yerde.

Şehirler ve kahramanlar; Nureddin de Selahaddin de Kudüs'e sevdalıydılar. Doğrudur! Şehirlere hâkim olmak sultanların en büyük sevdası olmuş, her sultanın kızıl elması bir şehir olmuştur. Tarihin tanıklığında zamana hükmeden de şehirler olmuştur. Onlar zamanın gerçek fatihleridir.

2- Kökler

Göçerlerin, şöyle bir durup yükseklerden etraflarına baktıkları bir coğrafyanın adıdır Kafkasya. Anadolu, İran, Irak, Suriye ve ötesinde Mısır ayaklarının altına serilmiş gibidir. Yüksek, soğuk ve zor bir coğrafya! Hangi kavim buradan geçmemiştir ki Acemler, Türkler, Moğollar...

Güneyden yol bulanlar da yok değildi. Kadim zamanlarda Sami toplulukların Torosların ötesine taştıklarına şahit olunmuştu. Ama hiçbir Sami göçü Müslüman Araplarındaki kadar uzun ve geniş mekânları ihtiva etmemişti. Gerçek şu ki İslam fetihleriyle Kafkasya'ya dayanan Müslüman Araplar, bu çetin coğrafyada tutunabilmek adına, daha 8. yüzyıl başlarından itibaren Kûfe, Basra ve Şam bölgelerinden Arap kabilelerini buralarda iskân etmişlerdi. Abbasîlerin Azerbaycan Valisi Yezid b. Hitam, Basra'dan bazı Yemen aşiretlerini Karacadağ mıntıkasının bütün şehirlerine ve Tebriz'e yerleştirerek buraları onların mülkü yapmıştı. Sakın İslam fetihlerine direnenlerin Hazarlar olduğu sanılmasın, şu Müslüman Arapların çöl fatihlerini burada durduran soğuk ve dağlık coğrafyanın ta kendisiydi! Yoksa Avrupa, İslam'ı Kafkasya üzerinden yol bulanlar marifetiyle tanıyabilirdi.

Peki, bu iskân sıcak çöl insanların Kafkasların engebeli ve soğuk iklim kuşağında tutunmasının çaresi olacak mıydı?

Rivayet odur ki 12. yüzyıl ortalarına doğru tarih sahnesine çıkacak olan Eyyûbîlerin uzak ataları, uzak zamanlarda buraya gelen Yemen Araplarından Revvad bin el-Müsenna el-Ezdi'nin soyuna dayanıyorlardı. Onlar buraya ilk gelenler olmadığı gibi sona kalanlar da olmayacaktı. Ancak onları tabiat kanunu hükmünde bir son bekleyecekti. Zira sıcak çöl insanların bu soğuk ve dağlık coğrafyada baki kalması zordu. İnsan dediğin tıpkı nebatat gibi toprakta yetişir. Hangi toprakta, hangi iklimde, hangi şartlarda gözünü açıtıysa ona göre şekil alırdı. Bin yıldır bağrına bir tek ok düşmemiş bir diyarda yetişen insan; asırlarca bin türlü düşmanla harp eden bir beldenin çocuğu, hiç aynı olur mu? Olmazdı tabii. İnsanın da onun kurduğu medeniyetin de mizacı coğrafyadır çünkü. Nihayet Kafkaslara ve onun gibi çöl iklimine uzak diyarlara giden Arap kabilelerinin kimi Acemleşti, kimi Türkleşti, kimi Berberileşti, kimileri ise Kürtleştiler.

Güney Kafkasya'da küçük bir kasaba olan Duvin bölgesindeki Eyyûbîlerin ataları Revvadîler de zaman içinde bu bölgede yaşayan Hezbaniye Kürt aşiretinin hükmü altına girecek ve Kürtleşeceklerdi. Fetihlerin durması ve arkasından Arap siyasi hâkimiyetindeki çözümler, fetihlerin ulaştığı her yerde, uçlara iskân edilen Arap kabilelerinin yerli halklar arasında erimesini kaçınılmaz kılmıştı. Revvadîlerden bir topluluk, göçerlikten yarı yerleşik hayata geçtikleri bu süreçte bu bölgede ortaya çıkan küçük bir Müslüman emîrlik olan Şeddadîlerin hizmetine girdiler. İşte Eyyûbîlerin çıkardığı kahraman olan Selahaddin Yusuf, baba tarafından bu Kürt aşiretine dayanıyordu.

Ancak buraya daha büyük bir dalga ile gelen başka topluluklar da vardı. Evet, Hazar ötelerinden, Asya bozkırlarından o büyük Oğuz muhacereti ile gelen Selçuklu Türkleri, Yakın Doğu'nun kaderini belirleyecek bir tarihe